

הדף היומי



עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף קע

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

ההבדל בין אחיזת הטלית לשטר

שאלה הגמ' סתירה בדברי רבי ורשב"ג בדין מודה בשטר שכתבו, בדין מחזיר את שטר המתנה מבואר ל"א שרבי סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, ואילו רשב"ג סבר שצריך לקיים. מאידך שניים אדוקים בשטר, מלווה אומר שלי, ולוה אומר פרעתי ונפל ממני, לדעת רבי יתקיים השטר, וביאר רבא, שמודה רבי לדין שניים אוחזים בטלית שהדין יחלוק, אלא שסבר שמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ובאופן שמקיימו יחלקו, אך אם אינו מקיימו אין תוקף לשטר שהרי לוה טוען פרעתי. דעת רשב"ג, יחלוקו אף אם לא מקיים את השטר, כיון שלשיטתו מודה בשטר שכתבו אי"צ לקיימו.

בעיונים על הדף בב"מ הארכנו הרבה על דיני יחלוקו והתפיסה, הסוגיא לפנינו נמצאת אף בב"מ ז, ושם הבאנו מדברי הקדמונים שעמדו על שינוי לשון בדברי הש"ס מדוע נזכר לגבי טלית "אוחזין" ולגבי שטר נאמר "אדוקים". מה שורשו של שינוי זה.

ועל פניו אולי היה מקום לחלק בין סוגי החפצים, צורת הלשון כאשר עוסקים בטלית "אוחזין" וכאשר עוסקים בשטר יש לומר "אדוקים".

אך הדבר ברור שאין זה כך שהרי, בגמ' שם בבא מציעא הביאו את דינו של רב תחליפא שעסק בצורת התפיסה בגופה של הטלית וכו' עיי"ש ובלשונו מבואר "שניים אדוקים בשטר" אך נמצא שאין לחלק בחפץ המדובר. והלא דבר הוא. ביאר הריטב"א שבקשר לשטר נקטה הגמ' "אדוקים" היות ויש הבדל במשמעות הלשון בין אדוקים לאוחזין, המילה "אוחז" מתייחסת לאדם שמחזיק בגוף הממון, דבר זה שייך בטלית, אך לא בשטר שכל עניינו הוא לראיה שע"פ השטר יכול להוציא ממון מרעהו, אולם שוויונו של השטר עצמו אין בו כמעט ערך ולא ע"ז הנידון, אמנם בגמ' מבואר בכמה מקומות שיש מושג ערך לשטר, היינו הערך שילמנו לטופר בעת כתיבת השטר, אולם שטר בפני עצמו אין בו את שוויו הפיזי כי אם את הראיה שיש בו להוציא ממון.

מאידך בשיטת"ק ביאר שאוחזין הביאור שאינם אוחזים בגופו של חפץ אלא בצדדיו, כפי שביארה הגמ' ששנים אוחזין בטלית הכוונה שהם אוחזין בכרכשתא, אך כאשר אוחזין בגופו של חפץ השתמשו בלשון אדוקים כמו שמבואר לגבי שטר שהם מחזיקים בו בגופו ודנו בזה מחזיק מתורף וזה מחזיק מקום הטופס וכו', וכן בנידון של הגמ' שאמרו לגבי טלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וכו', הם מחזיקים בגופו של חפץ ולכן השתמשו בלשון אדוקים.

ביאור המעשה בין רב יצחק לרבי אבא, ומה יהיה אם לא יהיו עדים?

רב יצחק בר יוסף תבע את רבי אבא על חוב, לפני רבי יצחק נפחא, טען רבי אבא פרעתי בפני פלוני ופלוני. אמר לו רבי יצחק שיבואו העדים. אמר לו, ואם הם לא יבואו לא אהיה נאמן והרי אמרו המלווה את חברו בעדים אין צריך לפורעו בעדים. אמר לו רבי יצחק בזה אני פוסק כפי שאתה אמרת בשם רב אדא בר אהבה בשם רב, שצריך להביא את העדים.

הקדמונים כבר עמדו על דבר זה איך יתכן שהיה נידון של כפירת ממון בין קדושי עליון האמוראים הקדושים רב יצחק בר יוסף ורבי אבא.

בפסקי הרי"ד כתב שחם ושולם מלומר כפירת ממון בין אותם צדיקים אלא שכחה היתה ביניהם. בהג' יעב"ץ כתב שהיה זה מלוה ע"פ ובעת שפרע רבי אבא היה רב יצחק בר יוסף שקוע בתלמודו ושכח שפרע רבי אבא. (כידוע מעשה עם הרש"ש שהיה גידול לנזקקי עירו, בכל שעות היום יכלו לדפוק על דלתו לקבל הלואה או להשיבה, פעם בעת עוסקו בלימוד התורה השיב לוה את חובו, הרש"ש שלא שם ליבו לכך הניח את חבילת השטרות בין דפי הספר, ונשכח הדבר מליבו. כאשר בדק הרש"ש את פנקס החובות היה נראה שאותו לוה לא פרע את חובו, הרש"ש פנה אליו שיפרע, הלווה טוען פרעתי והרש"ש טוען לא נפרע. וקראו הרש"ש לדין תורה. כמובן כל אנשי העיר צדדו עם טענתו של הרש"ש, ומרוב בושה וכו', היה צריך לעזוב אותו לוה את העיר. לאחר כמה שנים בעת שלמד הרש"ש ונצרך שוב לאותו ספר שהיה פתוח בעת שהשיב הלווה את חובו, נגלו לעיני הרש"ש אותם שטרות, פרעו רבי אבא את חובו. הרש"ש הלך לבקש ממנו מחילה וכו', ללוה היה קשה לסלוח על דבר זה כיון שמחמת כך היה צריך לעזוב את עירו וכו', ובווינות רבים שהיו לו, ואף שיקבל את ממוןו אולם זה לא יעזור לטהר את שמו. ואף אם יוציא הרש"ש כרוז שאותו אדם נמצא צדיק וישר, יאמרו מידת חסידות היא שנוהג הרש"ש באותו לוה שלא עמד בפרעון חובו. עד ששידך הרש"ש את בנו עם בתו של אותו לוה.)

השטר והפרעון בשיטת רבי יהודה

מבואר במשנה, מי שפרע חלק מהחוב, לדעת רבי יהודה צריך להחליף את השטר ולכתוב את הסכום החדש. לדעת רבי יוסי יכתוב שובר. אמר רבי יהודה, אם נכתוב שובר יצטרך הלווה להיות טרווד בשמירת שוברו. אמר רבי יוסי אכן כך יהיה שישמור על שוברו, ומחמת כך יפרע מהר את חובו.

בברייתא מבואר בגמ' שלדעת רבי יהודה כותבים בשטר המחודש את הזמן שהיה בשטר הראשון, וכך נקטו בפשיטות הרשב"ם והתוס' בדעת רבי יהודה. אך הבנה זו אינה בפשוטה בדברי הראשונים, לדעת הרמב"ן ועוד, אמנם מבואר

בברייתא שכך היא שיטת רבי יהודה, אולם לשונו של רבי יהודה במשנה יכול להתבאר שיכתבו את הזמן השני, היינו עת חיידוש השטר וע"ז טען רבי יוסי שנמצא שהורע כוחו. אולם רבי יוסי טעה בדעת רבי יהודה, שהרי כפי המבואר בברייתא כותבים לפי רבי יהודה זמן ראשון.

בשיטת"ק הביא שדבר זה תלוי במחולקת תנאים, התנא של המשנה סובר שכותבים מזמן שני, ואילו התנא של הברייתא סובר מזמן הראשון.

מעתה צריך להשכיל בדברי רבי יהודה, הדין שצריך להחליף לו את השטר, ואם פורע את כל חובו צריך להשיב את השטר ללוה, ואין למלוה פתחון פה ולטעון שיכתוב לו שובר, שהרי לרבי יהודה לא כותבים שובר אלא משיב את השטר. מה יהיה הדין באופן שפרע הלווה וטוען המלווה אבד השטר ואין לו להשיב את השטר, האם יצטרך להשיב את המעות, האם באופן זה אין הלוה פורע חובו עד שיישב לו המלוה את ראייתו.

בגמ' ורבת (ע"ב) עסקו בדין הוצאה בשטר חוב וכו' והביאו את מחלוקת רבי יהודה ושבט האם כותבים שובר וכו' ויש בזה נפק"מ לשימוש בשטר וכו', שם ביאר רש"י (ע"ט, א) לשיטת רבי יהודה היות ואין כותבים שובר צריך המלווה את שטר החוב, שאם לא ישיב את השטר ללוה אפילו ישיב לו את חובו, יוכל הלווה לבקש את פרעונו בחזרה. הרמב"ן כתב על דברי רש"י שהם מחודשים, ואין להם עיקר במקום אחר. (ועיי"ש עוד בראשונים, ר"ן, רבינו חננאל, ריטב"א.)



נושא: אותיות במסירה. ראה לבי"ד. שטר שנפרע מקצתו.

מחזיק קרקע ויש לו שטר וחזקה, לרבי נידון בשטר. לרשב"ג נידון בעדים. רב דימי ביאר, שהמחזיק יש בידו שטר על קנין הקרקע אך לא הוא הקונה, וטוען שקנה את השטר ואת השטר מיד הקונה. ונחלקו בדין אותיות נקנות במסירה, היינו האם מסירת השטר מהווה קנין או לא. לדעת רשב"ג אין אותיות נקנות במסירה ולכן חייב להביא עדים שהרי אין לו ראיה שקנה הוא את השדה. לדעת רבי אותיות נקנות במסירה וא"כ מחזיק הוא כדון מחמת קנין. אביי תמה על רב דימי הרי לעיל ביאר רבה בדעת רשב"ג להפך שסבר שאותיות נקנות במסירה ולכן אמר החזיר את שטר המתנה זה הנותן בלא קנין נוסף, אמר לו רב דימי באמת אני חולק על רבה. אמר לו אביי שכונתו לשאלו שיש סתירה בדברי רשב"ג אם אותיות נקנות במסירה או לא.

לכך ביאר אביי, שהנושא במחלוקת רבי ורשב"ג באופן שנמצא בשטר עד אחד פסול, ונחלקו במחלוקת ר"מ ור"א האם עדי חתימה את תוקפו של השטר או עדי מסירה. רבי סבר כשיטת ר"א שעדי מסירה כרתי והם מהווים את תוקפו של השטר ויכול לסמוך על השטר אף שיש בו עדות פסולה. אך רשב"ג סבר כר"מ שעדי חתימה כרתי ואם יש עד פסול צריך להביא את עדי החזקה על הקרקע שהרי לא יכול לסמוך על השטר. אמנם רבי אבא אמר, אף שר"א אמר שאין צריך עדים בשטר, אולם אם יש עד פסול, אין השטר כשר שהרי זה מזוייף מתוכו. אלא ביאר רבינא שמדובר שלא היה עדים כלל, ורבי סבר כר"א שעדי מסירה כרתי ואין צריך להביא עדי חזקה. ורשב"ג סבר כר"מ שעדי חתימה כרתי ואם אין עדים צריך עדי חזקה.

וי"א במחלוקת האם צריך לקיים שטר שהודתו שכתבו, רבי סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. ואילו רשב"ג סבר שצריך לקיים. שואלת הגמ', שניים אדוקים בשטר, מלווה אומר שלי, ולוה אומר פרעתי ונפל ממני, לדעת רבי יתקיים השטר, וביאר רבא, שמודה רבי לדין שניים אוחזים בטלית שהדין יחלוק, אלא שסבר שמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ובאופן שמקיימו יחלקו, אך אם אינו מקיימו אין תוקף לשטר שהרי לוה טוען פרעתי. דעת רשב"ג, יחלוקו אף אם לא מקיים את השטר, כיון שלשיטתו מודה בשטר שכתבו אי"צ לקיימו. א"כ מבואר שנחלקו בדין מודה בשטר שכתבו אולם לאידך גיסא. מבארת הגמ' שצריך להפוך את השיטות בברייתא לפנינו, וצ"ל רבי סבר שצריך לקיימו ולכן צריך להביא עדי חזקה. ורשב"ג סבר אין צריך לקיימו ויכול לסמוך על השטר. וי"א שאין צריך להפוך ונחלקו באדם שאומר שיש לו יצחק ראיות האם צריך להביא את כולם או לא.

רב יצחק בר יוסף תבע את רבי אבא על חוב, לפני רבי יצחק נפחא, טען רבי אבא פרעתי בפני פלוני ופלוני. אמר לו רבי יצחק שיבואו העדים. אמר לו, ואם הם לא יבואו לא אהיה נאמן והרי אמרו המלווה את חברו בעדים אין צריך לפורעו בעדים. אמר לו רבי יצחק בזה אני פוסק כפי שאתה אמרת בשם רב אדא בר אהבה בשם רב, שצריך להביא את העדים. טען רבי אבא והרי אמר רבי גידל בשם רב שהלכה כרשב"ג שאינו צריך לברר את כל דבריו, ואף רבי יצחק שיבואו העדים. אמר רבי יהודה, אם נכתוב שובר יצטרך לומר פרעתי, ממה שאמרת בפני פלוני ופלוני, צריך אתה להביאם.

מי שפרע חלק מהחוב, לדעת רבי יהודה צריך להחליף את השטר ולכתוב את הסכום החדש. לדעת רבי יוסי יכתוב שובר. אמר רבי יהודה, אם נכתוב שובר יצטרך הלווה להיות טרווד בשמירת שוברו. אמר רבי יוסי אכן כך יהיה שישמור על שוברו, ומחמת כך יפרע מהר את חובו.

אמר רב הונא בשם רב, שאין הלכה כדברי רבי יוסי או רבי יהודה, אלא בי"ד קורעים את השטר הישן וכותבים לו שטר חדש ושעבוד מהזמן הראשון. ר"ז או רבי ירמיה בר אבא אמר לר"ה רב פסק שרק בי"ד יכולים לקרוע ולכתוב חדש, אולם אם היה שומע שמבואר בברייתא שאף העדים יכולים היה חוזר בו. אמר לו ר"ה רב ידע את הברייתא ובכ"ז סבר שרק בי"ד רשאים לעשות כך. (המשך דינו של רבי יואב בדף קעא, בע"ה.)